herpy

LEGWANY

Legwan zielony

Iguana iguana

Iguana iguana to jedna z największych jaszczurek obu Ameryk: nadrzewny roślinożerca, który osiąga do 2 m długości i waży kilka kilogramów. Prowadzi dzienny tryb życia, żyje w pobliżu wody i odżywia się liśćmi, kwiatami i owocami. Dorosły osobnik potrzebuje raczej całego pomieszczenia niż terrarium, mocnego grzania, silnego UVB i diety całkowicie pozbawionej białka zwierzęcego, a żyje 15-20 lat.

Rodzina: Iguanidae Nazwa angielska: Green Iguana Dawna nazwa: *Iguana coerulea; Iguana emarginata; Iguana lophryoides; Iguana melanoderma; Iguana minima; Iguana sapidissima*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**120-200 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**1 000-8 000 g**
Długość życia	**15-20 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny i półwodny**
Środowisko	**Suchy las, las deszczowy i mokradła**
Trudność	**Doświadczony**

HODOWLA

Min. terrarium	**250 × 150 × 200 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**26-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**40-50 °C**
Temperatura w nocy	**22-27 °C**
Wilgotność	**60-80%**
Woda	**Część wodna**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Rośliny**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**24-60 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**10-70 jaj**
Zniesienia w roku	**1**
Inkubacja	**70-120 dni** przy 29-32 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Iguana iguana to masywna, nadrzewna jaszczurka z długim, biczowatym ogonem, grzebieniem ostrych kolców grzbietowych biegnącym od karku aż po ogon i dużym fałdem skóry pod brodą, czyli podgardlem. Ogon stanowi większość długości ciała i często jest przepasany ciemnymi pierścieniami. Zęby są płaskie i ząbkowane jak małe listki, przystosowane do cięcia materiału roślinnego. Pośrodku głowy znajduje się jasne oko ciemieniowe, które nie tworzy obrazu, lecz rejestruje światło, cień i ruch z góry.

Dorosłe zwierzęta osiągają 120-200 cm długości wraz z ogonem, a samo ciało (od pyska do kloaki) może mierzyć do 58 cm. Większe są samce: duże samce ważą 4-6 kg, a niektóre nawet do 8 kg, podczas gdy samice są mniejsze i lżejsze. Samce mają ponadto wyższe kolce grzbietowe, większe podgardle, masywniejsze policzki i wyraźnie większe pory udowe, które

wydzielają substancje zapachowe. Młode osobniki są zielone, ale ubarwienie zależy od pochodzenia: zwierzęta z Peru mogą być niebieskozielone, z zachodniej Kostaryki czerwone, a z Meksyku pomarańczowe. Starsze samce w okresie godowym często stają się pomarańczowe. W niewoli wyhodowano odmiany barwne żółte, niebieskie i brązowe.

Gatunek został opisany w 1758 roku przez Karola Linneusza jako *Lacerta iguana*. Jego granice są przedmiotem dyskusji. Populacje z południowych Małych Antyli uznaje się za podgatunki, a zwierzęta środkowoamerykańskie z dwoma-trzema małymi guzkami na pysku wyodrębniano dawniej jako podgatunek *I. i. rhinolopha*; niektórzy autorzy uznają je dziś za odrębny gatunek, *Iguana rhinolopha*. Niniejszy poradnik przyjmuje szerokie ujęcie gatunku, a hodowla jest taka sama.

Największym wyzwaniem są rozmiary. Małe młode wydają się łatwe do opanowania, ale zwierzę szybko rośnie i jako dorosłe wymaga całego pomieszczenia, mocnego ogrzewania oraz prądu do lamp UVB i grzewczych przez ponad 15 lat. Dorosłe samce w okresie godowym mogą stać się agresywne i nieprzewidywalne, a ogon, pazury i zęby mogą wyrządzić poważne obrażenia.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Iguana iguana ma jeden z największych zasięgów wśród jaszczurek. Występuje od Sinaloi i Veracruz w Meksyku przez całą Amerykę Środkową aż po Amerykę Południową, w Kolumbii, Ekwadorze, Wenezueli, Gujanie, Surinamie, Gujanie Francuskiej, Peru, Boliwii, Paragwaju i dużej części Brazylii, na południe mniej więcej do zwrotnika Koziorożca. Żyje także na wielu wyspach Karaibów, m.in. na Trynidadzie i Tobago, Grenadzie, Grenadynach, Saint Vincent, Saint Lucii i Montserrat, a także na Arubie, Curaçao i Bonaire.

Poza naturalnym zasięgiem występują populacje introdukowane, m.in. na Florydzie, Hawajach, w Portoryko, na kilku wyspach Karaibów, na Fidżi i w Azji Południowo-Wschodniej. Nie zostały one uwzględnione na mapie.

> **Naturalny zasięg:** Meksyk, Gwatemala, Belize, Salwador, Honduras, Nikaragua, Kostaryka, Panama, Kolumbia, Ekwador, Wenezuela, Gujana, Surinam, Gujana Francuska, Peru, Boliwia, Paragwaj, Brazylia, Trynidad i Tobago, Grenada, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Montserrat, Aruba, Curaçao i Niderlandy Karaibskie.

ŚRODOWISKO

Iguana iguana jest aktywna w dzień i prowadzi nadrzewny tryb życia; zamieszkuje wilgotne lasy tropikalne, lasy suche, namorzyny i zarośla, prawie zawsze w pobliżu wody. Dorosłe osobniki wygrzewają się wysoko w koronach drzew i na odsłoniętych gałęziach nad rzekami i jeziorami, a młode trzymają się niżej. Spłoszone zwierzęta skaczą do wody i odpływają lub nurkują, wykonując silne uderzenia ogonem, potrafią też spaść z wysokości kilku metrów bez obrażeń.

Klimat jest tropikalny i ciepły przez cały rok. Zwierzęta wygrzewają się w słońcu; rano, gdy ciało jest wychłodzone, są ciemniejsze, a w środku dnia jaśniejsze. Gody przypadają na porę suchą, dzięki czemu młode wykluwają się w porze deszczowej, gdy pożywienia jest najwięcej. Samice schodzą na ziemię tylko po to, by wykopać gniazdo, które znajduje się na głębokości od 45 cm do ponad 1 m.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium lub całego pomieszczenia o wymiarach co najmniej 250 × 150 × 200 cm (długość × szerokość × wysokość). Większe jest zawsze lepsze. Zasada orientacyjna: długość powinna wynosić 1,5-2 długości całkowitej zwierzęcia, a wysokość co najmniej tyle, ile długość zwierzęcia. Wysokość jest równie ważna jak powierzchnia podłogi, bo gatunek jest nadrzewny i większość czasu spędza wysoko. Gotowych terrariów w takim rozmiarze nie ma, więc dorosłe zwierzę wymaga konstrukcji budowanej na zamówienie, pomieszczenia dla zwierząt lub zaadaptowanego pokoju z powierzchniami odpornymi na wilgoć i łatwymi do dezynfekcji.

Terrarium 120 × 60 × 120 cm wystarcza tylko dla młodego zwierzęcia, a osobnik o długości około 90 cm jest już dla niego za duży. Dlatego pomieszczenie dla dorosłego zwierzęcia zaplanuj od samego początku.

Urządź je grubymi, ukośnymi i poziomymi gałęziami na różnych wysokościach, przy czym najcieńsze powinny być co najmniej tak grube jak ciało zwierzęcia, a bezpośrednio pod źródłem ciepła umieść półki i szerokie miejsca do leżenia. Wytrzymałe, nietoksyczne rośliny, takie jak *Hibiscus*, *Ficus*, *Dracaena* i *Epipremnum*, dają kryjówki i utrzymują wilgoć; sztuczne rośliny mogą zostać zjedzone. Podłoże powinno trzymać wilgoć i amortyzować upadki: warstwa wilgotnego włókna

kokosowego lub kory cyprysowej o grubości 10-15 cm, wymieniana co miesiąc. Dla nowego zwierzęcia, którego odchody trzeba obserwować, najwygodniejsza jest gazeta lub sztuczna trawa. Osłoń lampy grzewcze siatką, by zwierzę nie mogło ich dotknąć, i zrób mocne drzwi z dobrymi zamknięciami, bo zwierzę jest silne.

Dorosłe zwierzę musi mieszkać samo. Samców nigdy nie wolno trzymać razem, a kilka osobników w jednym terrarium łatwo zadaje sobie poważne rany od ugryzień.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

TEMPERATURA

Powietrze w terrarium powinno mieć w dzień 26-32 °C, z cieplejszą strefą pod miejscem do wygrzewania i chłodniejszą na przeciwległym końcu. Miejsce do wygrzewania powinno mieć 40-50 °C, mierzone na powierzchni leżakowiska termometrem na podczerwień. W nocy odpowiednie jest 22-27 °C. Jeśli lampy grzewcze są na noc wyłączane, temperaturę bez światła może utrzymać panel grzewczy lub ceramiczny promiennik ciepła sterowany termostatem.

W dużym terrarium najcieplej jest na górze przy lampie, a najchłodniej na dole, dlatego gałęzie i półki muszą być na wszystkich wysokościach, by zwierzę mogło samo wybierać. Używaj co najmniej dwóch termometrów, jednego przy miejscu do wygrzewania i drugiego w chłodnym końcu, i nie mierz temperatury ręką. Nigdy nie używaj kamieni grzewczych, które grzeją nierównomiernie i powodują oparzenia.

Zbyt niska temperatura powoduje złe trawienie, spadek apetytu i osłabienie odporności. Zbyt wysoka prowadzi do udaru cieplnego, dlatego zwierzę zawsze musi mieć możliwość ucieczki od ciepła.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna wynosić w dzień 60-80 %, a w nocy może wzrastać do 100 %. Zraszaj terrarium i gałęzie rano i wieczorem, by były krople do picia, albo zastosuj system kroplowy lub mgłowy. Kąp zwierzę co najmniej dwa razy w tygodniu w letniej wodzie. Kąpiel często skłania je do wypróżnienia, co ułatwia sprzątanie.

Nie wolno poświęcać wentylacji na rzecz wilgotności. W stojącym, mokrym powietrzu rozwija się pleśń, a zwierzę nabawia się problemów z drogami oddechowymi. W dużych, szczelnych pomieszczeniach używaj wentylatora, a do kontroli wilgotności higrometru.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

WODA I JAKOŚĆ WODY

Zwierzę musi mieć stały dostęp do świeżej wody w zbiorniku na tyle dużym, by mogło się w nim położyć. Gatunek pije, kąpie się i często wypróżnia w wodzie, dlatego zbiornik należy codziennie czyścić i napełniać świeżą wodą. Obciąż lub wpuść zbiornik w podłoże, by się nie przewracał, i nie rób go tak głębokiego, by małe zwierzęta mogły się utopić. Większy zbiornik, w którym zwierzę może pływać, jest korzystny dla dorosłego osobnika, ale wymaga filtra i codziennego czyszczenia.

OŚWIETLENIE I UVB

Iguana iguana jest aktywna w dzień i przez cały dzień potrzebuje silnego UVB, aby wytwarzać D3 i przyswajać wapń. Stosuj mocne świetlówki UVB (T5 HO) lub lampy metalohalogenkowe, które zapewniają strefę Fergusona 3, czyli indeks UV około 3-4 na miejscu do wygrzewania. Odległość zależy od typu lampy, więc stosuj się do zaleceń producenta i najlepiej mierz miernikiem indeksu UV. UVB nie przechodzi przez szkło ani plastik.

Wymieniaj świetlówki zgodnie z zaleceniami producenta, nawet jeśli nadal świecą, bo emisja UVB spada wcześniej niż światło widzialne. Utrzymuj oświetlenie przez 12 godzin na dobę i używaj timera. Sama lampa UVB daje w dużym terrarium za mało światła, więc uzupełnij je mocnymi lampami LED. Przebywanie na zewnątrz w naturalnym słońcu pod nadzorem jest korzystne przy temperaturze 27-35 °C, ale nigdy w zamkniętym szklanym pojemniku w pełnym słońcu.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Iguana iguana jest roślinożerna, a dieta musi być całkowicie pozbawiona białka zwierzęcego: żadnych owadów, karmy dla kotów czy psów, jaj ani mięsa. Białko zwierzęce obciąża nerki i może prowadzić do niewydolności nerek, dny moczanowej i zbyt szybkiego wzrostu; to jeden z najczęstszych błędów w hodowli tego gatunku.

Podstawą pożywienia są ciemnozielone, liściaste rośliny, które powinny stanowić 60-80 % diety: liście mniszka, rukola, kapusta sarepska, jarmuż, boćwina, natka pietruszki, koniczyna, liście hibiskusa i wiele innych dzikich ziół. Resztę stanowią inne warzywa, takie jak cukinia, dynia piżmowa, fasolka szparagowa, marchew i pasternak, a owoce mogą stanowić najwyżej 10 %, np. mango, papaja, figi i jagody. Dobrym pokarmem są kwiaty, np. mniszka, hibiskusa i ślazu. Unikaj sałaty lodowej i innych wodnistych sałat bez wartości odżywczych, a szpinak, banany i winogrona, które wiążą wapń lub zawierają dużo cukru, podawaj tylko sporadycznie.

Młode karmi się dwa razy dziennie, młodzież codziennie, a dorosłe codziennie lub co drugi dzień. Najważniejsza jest różnorodność, a małe porcje, których trzeba poszukać, zapewniają więcej ruchu. Posypuj pokarm wapniem (węglanem lub glukonianem wapnia bez D3 i fosforu) co 2-3 dni u młodych i raz w tygodniu u dorosłych, a preparat witaminowy dla gadów podawaj raz w tygodniu młodym i raz w miesiącu dorosłym. Wapń i fosfor powinny być w stosunku 2:1, a przedawkowanie witamin A i D jest toksyczne. Kontroluj wagę: zwierzęta, które dostają za dużo owoców i mają za mało ruchu, tyją.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Młode zwierzęta bierz na ręce krótko i spokojnie codziennie, ale dorosłe są silne i mogą wyrządzić poważne obrażenia. Ogon potrafi uderzyć jak bicz, pazury głęboko ranią, a zęby mogą rozciąć skórę. Gatunek jest samotniczy i terytorialny, a samce w okresie godowym bywają agresywne. Przy obsłudze większych zwierząt używaj rękawic i długich rękawów, podtrzymuj ciało blisko ziemi, bo zwierzę może nagle skoczyć, i nigdy nie chwytaj za ogon, który może się odłamać i odrasta w innej postaci.

Zachowania ostrzegawcze to kiwanie głową i rozkładanie podgardla, nadymanie ciała, syczenie i uderzenia ogonem. Daj nowemu zwierzęciu kilka tygodni na aklimatyzację, zanim zaczniesz brać je na ręce, i zacznij od karmienia z ręki. Wybiegi poza terrarium są korzystne, ale tylko pod nadzorem, bo zwierzę może spaść, połknąć drobne przedmioty lub zostać zranione przez inne zwierzęta. Gatunek przenosi w jelitach *Salmonella*, więc myj ręce po każdym kontakcie ze zwierzęciem i terrarium i nie pozwalaj małym dzieciom dotykać go bez nadzoru.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Płeć staje się wyraźna dopiero u dojrzałych zwierząt. Samce są większe, mają wyższe kolce grzbietowe, większe podgardle, masywniejsze policzki i silnie rozwinięte pory udowe, a u samic pory udowe są małe. U młodych trudno określić płeć. Zwierzęta mogą rozmnażać się od drugiego roku życia, ale większość osiąga dojrzałość płciową w wieku 3-4 lat, najpóźniej w wieku 5 lat.

GODY I KOPULACJA

Gody odbywają się raz w roku w stałym sezonie, w naturze w porze suchej. Samiec kiwa głową, prezentuje podgardle i podąża za samicą, a następnie przytrzymuje ją, gryząc w kark, co może powodować rany. Samce bywają w tym okresie agresywne, dlatego parę można trzymać razem tylko pod nadzorem i przy zapewnieniu dużych dróg ucieczki i kryjówek. Samica może przechowywać nasienie przez kilka lat.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja około 65 dni po kopulacji. Składa jedno zniesienie w roku, 10-70 jaj, w ciągu kilku dni, a ich liczba rośnie wraz z wielkością samicy. Gniazdo kopie w wilgotnej, luźnej ziemi lub piasku, dlatego terrarium musi mieć dużą skrzynię lęgową z warstwą ziemi o grubości co najmniej 45 cm, by samica nie zatrzymywała jaj. Samice mogą wytwarzać jaja bez samca. Jeśli samica nie znajdzie miejsca do złożenia jaj, może dojść do zatrzymania jaj, co wymaga natychmiastowej wizyty u weterynarza. Objawy to brak apetytu, kopanie bez składania jaj i wzdęty brzuch.

INKUBACJA

Jaja przenosi się ostrożnie, tą samą stroną do góry, do inkubatora z wilgotnym wermikulitem (ok. 1:1 wagowo z wodą). Temperatura powinna wynosić 29-32 °C. Wyklucie następuje po 70-120 dniach, w większości przypadków po 10-15 tygodniach. Młode rozcinają skorupkę zębem jajowym, który wkrótce potem odpada.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają po wykluciu 17-25 cm długości, przypominają małe samice i nie mają kolców grzbietowych. Przez pierwszy tydzień lub dwa żywią się zapasem żółtka. Potem potrzebują ciepła, UVB, wapnia i drobno posiekanej zieleniny liściastej dwa razy dziennie. Młode trzymane razem muszą być równej wielkości i mieć wiele miejsc do wygrzewania i kryjówek, a przy

pierwszych oznakach dokuczania trzeba je rozdzielić. Młode szybko rosną i po trzech latach mogą ważyć 1 kg, dlatego z wyprzedzeniem planuj coraz większe terraria.

Zdrowie i częste błędy

Większość chorób w niewoli wynika z niewłaściwej diety, zbyt małej ilości UVB i zbyt niskiej temperatury:

- Metaboliczna choroba kości przy niedoborze UVB, wapnia i D3. Objawy to obrzęknięte kończyny, miękka lub obrzęknięta żuchwa, drżenie, drgawki i paraliż. To najczęstsza przyczyna wizyt u weterynarza.
- Niewydolność nerek i dna moczanowa przy białku zwierzęcym i zbyt małej ilości wody.
- Otyłość przy zbyt małej ilości ruchu i zbyt dużej ilości owoców.
- Zatrzymanie jaj u samic bez odpowiedniego miejsca do składania jaj, także u samic mieszkających samotnie. Objawy to brak apetytu, kopanie i wzdęty brzuch.
- Urazy ogona, palców i szczęki w wyniku walk, upadków lub nieosłoniętych lamp grzewczych.
- Ocieranie pyska o ściany i ciągłe kopanie, które są oznakami stresu.
- Pasożyty wewnętrzne i zewnętrzne, zwłaszcza u zwierząt odłowionych z natury.
- Infekcje dróg oddechowych przy zimnym, stojącym i mokrym powietrzu.
- Bezobjawowe nosicielstwo *Salmonella*, które może zarażać ludzi.

Odwiedź weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów wkrótce po zakupie zwierzęcia, a potem co roku. Utrata wagi, zmiana apetytu, obrzęknięte stawy, wydzielina z oczu lub nosa i nieprawidłowe odchody wymagają natychmiastowej wizyty u weterynarza.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.